

Nr 1.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 24 § vattenlagen.

Genom en den 19 december 1952 dagtecknad proposition nr 11, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 7 kap. 24 § vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 7 kap. 24 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

24 §.

Erfordras för torrläggning av den till samfälligheten hörande marken särskilda grenar av diket eller äro med utförandet av viss del av dikningen förenade särskilt stora kostnader eller förefinnes mellan skilda till samfälligheten hörande områden väsentlig olikhet i fallförhållanden, och kan på grund härav antagas, att kostnaden i förhållande till båtnadsvärdet för torrläggning av något område skulle bli mindre, därest annat område icke ingått i samfälligheten, skall för sådan jämkning, som nedan sägs, den till samfälligheten hörande marken hänföras till särskilda avdelningar, allt efter som vattnet avrin- ner till olika grenar av diket eller till skilda, med hänsyn till *särskilt hin-*

Erfordras för torrläggning av den till samfälligheten hörande marken särskilda grenar av diket eller äro med utförandet av viss del av dikningen förenade särskilt stora kostnader eller förefinnes mellan skilda till samfälligheten hörande områden väsentlig olikhet i fallförhållanden *eller andra naturförhållanden*, och kan på grund härav antagas, att kostnaden i förhållande till båtnadsvärdet för torrläggning av något område skulle bli *avsevärt* mindre, därest annat område icke ingått i samfälligheten, skall för sådan jämkning, som nedan sägs, den till samfälligheten hörande marken hänföras till särskilda avdelningar, allt efter som vattnet avrin- ner till olika grenar av diket eller *el-*

¹ Se beträffande 7 kap. 24 § SFS 1920: 459.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

der för dikningen eller genom större jest till skilda, med hänsyn till olikbrytning i dikets bottenlinje naturligen avgränsade dikessträckor.

Å avdelning — — — — — nu sagts.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953.

I fråga om ärende, däri utlåtande av synemän eller dom av vattendomstol meddelats före ikraftträdandet, skall nya lagen ej äga tillämpning.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Det i propositionen framlagda lagförslaget innebär ökade möjligheter att få rättvis fördelning av kostnaderna för torrläggningsföretag.

Gällande bestämmelser.

De åtgärder för torrläggning av mark, som avhandlas i vattenlagens 7 kap., hänföres till tre särskilda slag av företag, nämligen dikning, vattenavledning och invallning. Kapitlet är uppdelat i fyra huvudavdelningar, avseende dikning (1—36 §§), vattenavledning (37—48 §§), invallning (49—55 §§) samt gemensamma bestämmelser (56—66 §§).

Om någon vill upptaga dike för torrläggning av sin mark och annan önskar att för sin mark delta i dikningen, är den senare — såvida det är förenligt med dikningens ändamål och hinder ej möter till följd av markens beskaffenhet eller läge eller därav, att kostnaderna skulle oskäligt ökas — enligt 7 kap. 20 § berättigad fordra, att åt diket skall givas det läge och det djup samt dikningen i övrigt erhålla den utsträckning och omfattning, att största möjliga båtnad beredes hans mark. Det föreligger således *a n s l u t n i n g s r ä t t* till dikningsföretag. Enligt samma paragraf finns även *a n s l u t n i n g s t v å n g*. Det stadgas nämligen att, därest dike som någon vill upptaga är till båtnad jämväl för annans mark, denne är skyldig att

taga del i dikningen. All mark, för vilken dikningen medför båtnad och vars ägare skall taga del däri, utgör, enligt 21 §, i avseende å företaget en s a m f ä l l i g h e t.

Vid fördelningen av kostnaderna inom en samfällighet är båtnadsvärdet av avgörande betydelse. Begreppet båtnad definieras närmare i 22 §. Med avseende å mark, vars nytta av torrläggning består i höjning av dess alstringsförmåga, skall såsom båtnad anses den genom företaget åstadkomna höjningen däri genom torrläggning intill ett djup av 1,2 meter eller det större djup, vartill jordens ägare äskat torrläggning av densamma, samt den ökade möjligheten till alstringsförmågans höjande på sätt nu nämnts. Nämda slags båtnad benämner lagrummet jordförbättring. Med båtnad av marks torrläggning i andra fall förstås den värdeökning marken vinner genom torrläggning till det djup, varom i varje särskilt fall är fråga, ävensom genom den ökade möjligheten till torrläggning till nämnda djup. Till båtnad av marks torrläggning skall även hänföras förmån av förbättrade betingelser för marks brukning eller användning för annat ändamål; därvid skall båtnad i avseende å marks brukning anses såsom jordförbättring. Sistnämnda bestämmelse om brukningsbåtnad fanns ej med i paragrafens ursprungliga lydelse utan infördes däri först genom lag den 25 maj 1945.

Huvudregeln rörande kostnadsfördelningen återfinns i 23 §. Det stadgas där att delägare i dikningssamfällighet skall, såvitt ej annorledes i kapitlet stadgas, vara skyldig att taga del i kostnaden för samfällighetens torrläggning i mån av värdet å den båtnad hans mark därigenom beredes.

Ett betydelsefullt avsteg från huvudregeln göres i 24 §, där bestämmelser upptagits om avdelningsbildning i vissa fall. Första stycket i 24 § lyder:

Erfordras för torrläggning av den till samfälligheten hörande marken särskilda grenar av diket eller äro med utförandet av viss del av dikningen förenade särskilt stora kostnader eller förefinnes mellan skilda till samfälligheten hörande områden väsentlig olikhet i fallförhållanden, och kan på grund härav antagas, att kostnaden i förhållande till båtnadsvärdet för torrläggning av något område skulle bliva mindre, därest annat område icke ingått i samfälligheten, skall för sådan jämkning, som nedan sägs, den till samfälligheten hörande marken hänföras till särskilda avdelningar, allt efter som vattnet avrinner till olika grenar av diket eller till skilda, med hänsyn till särskilt hinder för dikningen eller genom större brytning i diket bottenlinje naturligen avgränsade dikessträckor.

Jämkningsen skall enligt andra stycket i 24 § genomföras på så sätt, att å avdelning icke på grund av stadgandet i 23 § må anses belöpa större andel i kostnaden för företaget än som svarar mot förhållandet mellan den beräknade kostnaden för torrläggning endast av till avdelningen hörande mark, å ena, samt den beräknade kostnaden för samfällighetens torrläggning, å andra sidan. Om den beräknade kostnaden för avdelningens torrläggning överstiger den kostnad, som efter båtnadstalet skulle belöpa å till avdelningen hörande mark, därest till avdelningen hänfördes även den till en eller flera andra avdelningar hörande marken, skall sistnämnda kostnads-

belopp anses såsom avdelningens torrläggingskostnad, dock med det förbehållet att kostnaden för någon av de andra avdelningarna ej därigenom må höjas utöver denna avdelnings torrläggingskostnad, beräknad på det nu angivna sättet.

För att icke den enskilde delägaren i ett dikningsföretag skall lida men till följd av gemenskapen stadgas vidare i 26 §, att hans andel i kostnaden icke skall överstiga det belopp, vartill kostnaden för torrläggning av honom tillhörig mark kan antagas ha uppgått utan annans deltagande i dikningen.

Enligt 34 § gäller reglerna i 23 och 24 §§ även vid fördelning av kostnaderna för dikets underhåll.

De nu återgivna bestämmelserna rörande kostnadsfördelning inom dikningsföretag är, enligt hänvisningar i 37 och 49 §§, tillämpliga även på vattenavlednings- och invallningsföretag.

Framställning om lagändring.

I framställning till chefen för justitiedepartementet den 20 februari 1951 har *styrelsen för föreningen statens lantbruksingenjörer* föreslagit ändring av bestämmelserna i 7 kap. 24 § vattenlagen om s. k. avdelningsbildning vid kostnadsfördelning inom dikningssamfällighet. Vid skrivelsen fanns fogad en av vattenrättsingenjören P. E. Svensson och lantbruksingenjören S. Hallin utarbetad promemoria. I denna uttalas att sådan ändring av 7 kap. 24 § vattenlagen vore påkallad, att samfälligheten kunde uppdelas i avdelningar icke endast då i nämnda paragraf angivna skäl föreläge utan även annars, då större skillnad i förhållandet mellan kostnad och båtnad förefunnes. Följande lydelse av paragrafens första stycke föreslås i promemorian:

Erfordras för torrläggning av den till samfälligheten hörande marken särskilda grenar av diket eller äro med utförandet av viss del av dikningen förenade särskilt stora kostnader eller förefinnes mellan skilda till samfälligheten hörande områden väsentlig olikhet i fallförhållanden, och kan på grund härav *eller av annan orsak* antagas, att kostnaden i förhållande till båtnadsvärdet för torrläggning av något område skulle bli *avsevärt* mindre, därest annat område icke ingått i samfälligheten, skall för sådan jämkning, som nedan sägs, den till samfälligheten hörande marken hänföras till särskilda avdelningar, allt efter som vattnet avrinner till olikar grenar av diket eller till skilda, med hänsyn till särskilt hinder för dikningen eller genom större brytning i dikets bottenlinje *eller genom väsentlig skillnad i förhållandet mellan kostnad och båtnadsvärde* avgränsade dikessträckor.

Över framställningen har avgivits *remissutlåtanden* av vattenöverdomstolen, samtliga vattenrättsdomare och lantbruksstyrelsen. Vattenrättsdomarnas yttranden har avgivits efter hörande av de vid resp. vattendomstolar tjänstgörande agrikulturtekniska vattenrättsingenjörerna med undantag för vattenrättsingenjören Svensson, vilken medverkat vid utarbetandet av den vid föreningens framställning fogade promemorian. Vattenrättsdomarna i

Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar, vilka avgivit gemensamt yttrande, har bifogat en särskild promemoria av vattenrättsingenjören S. Nilsson. I yttrandena vitsordas genomgående behovet av en lagändring i den riktning som angivits i framställningen.

Departementschefens uttalanden i propositionen.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, har i propositionen anfört följande:

»I vattenlagen har fastslagits den grundsatsen, att jordägare under vissa förutsättningar är skyldig att deltaga i dikningsföretag eller äger påfordra att få deltaga i företaget. Till följd härav blir spørsmålet om kostnadsfördelningen av mycket stor betydelse. Att skapa enkla och klara regler, som alltid ger möjlighet till en rättvis och rimlig kostnadsfördelning, är ingalunda en lätt uppgift. Förhållandena varierar avsevärt, och en regel, som i ett fall ger ett riktigt resultat, kan i ett annat fall leda till icke önskvärda konsekvenser.

Av väsentlig betydelse för kostnadsfördelningsfrågan är att i allmänhet ej alla deltagare i ett dikningsföretag har behov av diket i hela dess längd, bredd eller djup. Vidare är värdet av jordförbättringen till följd av dikningsföretaget ofta olika för olika deltagare. En lösning, som under dessa förhållanden kan synas ligga nära till hands, är att var och en förpliktas att deltaga allenast i kostnaden för så stor del av diket som erfordras för utdikning av hans mark. På denna ståndpunkt torde — ehuru i viss mån olika tolkningar gjort sig gällande — 1879 års dikningslag ha grundats. Metoden kan emellertid, såsom påvisats i de förut återgivna uttalandena i 1910 års kommittéföreläggning, leda till obilliga resultat, i det de övre fastigheterna vid en dikessträcka kan bli i oskälig grad belastade. I praxis blev också redan före dikningslagens upphävande regeln underkastad vissa modifikationer.

Vattenlagen har i förevarande hänseende klart anslutit sig till den s. k. gemensamhetsprincipen. I enlighet härmed skall varje deltagare i dikningsföretaget, i förhållande till sin båtnad, deltaga i kostnaden för diket i dess helhet. Denna grundsats har kommit till uttryck i 7 kap. 23 §, där det såsom huvudregel stadgas att delägare i dikningssamfällighet är skyldig att taga del i kostnaden för samfällighetens torrläggning i mån av värdet å den båtnad hans mark därigenom beredes. Även denna regel leder emellertid, om den tillämpas undantagslöst, till mindre önskvärda resultat i vissa fall. Dessa tager sig i allmänhet uttryck däri, att de vid nedre delen av diket belägna fastigheterna får vidkännas alltför hög andel av dikningskostnaden. Till undvikande härav har i 7 kap. 26 § gjorts det viktiga avsteget från gemensamhetsprincipen, att en delägars bidrag till kostnaden för företaget icke får överstiga det belopp, vartill kostnaden för torrläggning av honom tillhörig mark kan antagas ha uppgått utan annans deltagande i dikningen. Även det förhållandet kan emellertid inträffa att en grupp

av fastigheter inom dikningssamfälligheten skulle få lägre torrläggningsskostnad, därest övriga fastigheter ej ingått i företaget. I princip kan detta fall anses jämställt med det i 7 kap. 26 § avsedda fallet. De bestämmelser om jämkning i kostnadsfördelningen genom s. k. avdelningsbildning, vilka upptagits i 24 §, omfattar emellertid ej alla de fall, då en grupp av fastigheter inom samfälligheten skulle få lägre torrläggningsskostnad utan de övriga fastigheternas deltagande i dikningen. Det förslag rörande avdelningsbildning, som framlades i 1910 års kommittéförslag, gav ganska vidsträckta möjligheter i detta avseende. Bildandet av avdelningar vid kostnadsfördelningen blev emellertid på förslag av de särskilda sakkunniga, vilka överarbetade kommittéförslaget, inskränkt till sådana fall, då det på grund av naturliga förhållanden föreligger en markerad skillnad mellan olika områden. De fall som angives i nuvarande 7 kap. 24 § första stycket är följande: 1) att vatten avledes till olika grenar av diket; 2) att det på någon plats föreligger särskilt hinder för dikningen, som påkallar speciellt kostnadskrävande åtgärder; samt 3) att större brytning i dikets bottenlinje förefinnes. Om något av dessa tre fall föreligger, skall enligt paragrafen avdelningsbildning ske, om det kan antagas, att kostnaden i förhållande till båtnadsvärdet för torrläggning av ett område skulle bli mindre, därest annat område icke ingått i samfälligheten.

Redan ganska snart efter genomförandet av den nya torrläggningsslagstiftningen kom den uppfattningen till uttryck, att villkoren för uppdelning av en dikningssamfällighet i avdelningar blivit alltför snävt avgränsade. Den diskussion i frågan som sålunda väckts har icke avstannat och spørsmålet har nu, såsom framgår av den föregående redogörelsen, upptagits av föreningen statens lantbruksingenjörer i en framställning om lagändring i syfte att möjliggöra avdelningsbildning i större utsträckning än hittills. Föreningens framställning har i princip vunnit anslutning i de yttranden, som inhämtats från vattenöverdomstolen, vattendomstolarna och lantbruksstyrelsen. Även jag har vid övervägande av frågan kommit till den uppfattningen, att en utvidgning av möjligheterna till avdelningsbildning är önskvärd.

Av de uttalanden som gjorts av de hörda myndigheterna synes framgå att det är väsentligen i två grupper av fall utöver de nu i lagen uppräknade, då avdelningsbildning kan vara starkt motiverad ur rättvisesynpunkt. Den ena gruppen omfattar sådana tillfällen, då den av företaget berörda marken utmed viss dikessträcka i förhållande till övriga områden har ringa bredd eller dålig jordmån. Den andra gruppen av fall, som jag åsyftar, är att viss dikessträcka är speciellt kostnadskrävande, beroende exempelvis på att täckt ledning är påkallad med hänsyn till brukningsförhållandena eller till markens användning. Jag vill förorda att 7 kap. 24 § första stycket erhåller en sådan formulering, att det även i dessa typfall blir möjligt att bilda avdelningar. I detta syfte kan förutsättningarna för avdelningsbildning lämpligen angivas så, att uppdelning i avdelningar må ske 1) om för torrläggning av den till samfälligheten hörande marken erfordras särskilda grenar av diket; 2) om med utförandet av viss del av dikningen är förenade

särskilt stora kostnader; eller 3) om mellan skilda till samfälligheten hörande områden förefinnes väsentlig olikhet i fallförhållanden eller andra naturförhållanden. Av de sålunda angivna förutsättningarna har den under 1) upptagna direkt motsvarighet i gällande lag. Även till den under 2) nämnda förutsättningen finnes motsvarighet i den gällande lydelsen, men den är där inskränkt på så sätt, att kostnaderna skall hänföra sig till särskilt hinder för dikningen. Genom borttagande av denna inskränkning täcker lydelsen även det fall, att viss dikessträcka blir särskilt kostnadskrävande med hänsyn till bruksförhållandena eller eljest till markens användning. Vad angår den under 3) omnämnda förutsättningen för avdelningsbildning, omfattar denna såväl det i den gällande lydelsen upptagna fallet, att det föreligger större brytning i dikets bottenlinje, som det förhållandet att ett område utmed viss dikessträcka i jämförelse med övriga områden har ringa bredd eller dålig jordmån.

Med de valda formuleringarna kommer lagen fortfarande att intaga den ståndpunkten, att enbart det förhållandet att ett visst område får en mindre relativ torrlägningskostnad, om det ej torrlägges i samband med ett annat område, icke medför avdelningsbildning. Å andra sidan lär det icke bli uteslutet att bilda avdelningar även vid andra tillfällen än i de för närvarande tillåtna fallen och de ytterligare typfall då enligt vad jag nyss anfört avdelningsbildning kan vara motiverad. Särskilt den under 3) angivna förutsättningen, avseende väsentlig olikhet i fallförhållanden eller andra naturförhållanden, ger nämligen rättstillämpningen vissa möjligheter till avdelningsbildning efter ett fritt bedömande. En dylik frihet för synemän och vattendomstolar har synts mig önskvärd med hänsyn till erfarenheterna i praxis. Jag vill emellertid tillstyrka den i framställningen och flertalet remissyttranden förordade regeln, att avdelningsbildning må ske endast om den relativa torrlägningskostnaden för något område skulle bli avsevärt mindre, om annat område icke ingått i samfälligheten. Genom denna regel jämte det redan i gällande lag upptagna kravet, att olikheten mellan vederbörande områden skall hänföra sig till avgränsade dikessträckor, bör det vara möjligt att utan oskäligt eftersättande av rättvisekravet ge stadgandet en av praktiska skäl påkallad avgränsning.

Den nuvarande avfattningen av första stycket i 7 kap. 24 § är något tung genom att i början av lagrummet anges olika förutsättningar för avdelningsbildning, vilka sedan med snävare avgränsningar ånyo uppräknas i slutet. Stadgandet synes med fördel kunna förenklas i detta avseende.

I ett yttrande har i förevarande sammanhang föreslagits en komplettering av 7 kap. 34 §, vilket stadgande avser fördelningen av kostnad för dikes underhåll. Förslaget syftar på det fall, att viss dikessträcka är särskilt kostnadskrävande men i gengäld drager väsentligt billigare framtida underhåll än diket i övrigt. Det är uppenbarligen ej skäligt att, därest de kostnadskrävande åtgärderna föranleder avdelningsbildning och därmed förhöjt andelstal för de av den ifrågavarande dikessträckan beroende fastigheterna, det förhöjda andelstalet tillämpas för dessa fastigheter även beträffande un-

derhållskostnaden. Enligt min mening innebär emellertid föreskrifterna i 7 kap. 34 § ej att man vid fördelningen av underhållskostnaden skall schablonmässigt följa fördelningen av kostnaden för dikets upptagande. Det är ej något som hindrar att med tillämpning av 24 § föreskrives särskild kostnadsfördelning för det framtida underhållet. Någon lagändring på denna punkt anser jag sålunda ej erforderlig.

De nya bestämmelserna i 7 kap. 24 § torde ej böra tillämpas i ärende, vari utlåtande av synemän eller dom av vattendomstol meddelats före ikraftträdandet.»

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda förslaget och får därför hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 3 februari 1953.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Nils A. Larsson, Lindahl, Lars Andersson, Ebbe Ohlsson, Grym, Ivar Nilzon och Boo; samt

från a n d r a kammaren: herrar Åhman, Andersson i Mölndal, Johansson i Torp, Nyberg, Levin, Andersson i Ryggestad, Hansson i Skegrie och Munktell.
